

Fabià Estapé, testimonis de primera mà

L'exercici de l'heterodòxia

Mestre de Pasqual Maragall, Narcís Serra i Ernest Lluch, l'economista Fabià Estapé que fou rector de la Universitat de Barcelona i responsable econòmic del tardofranquisme, ara milita a CC.OO i UGT i observa amb ironia aquest final de segle.

Exhibeix Fabià Estapé una doble rodonesa. Convexitat física, producte d'una acurada complicitat amb la gastronomia, i esfericitat ideològica, fruit d'una trajectòria que l'ha dut des del rectorat de la Universitat de Barcelona fins la militància en CCOO, passant pel gens menyspreable càrrec de comissari adjunt del tercer Pla de Desenvolupament franquista. L'accent a aquest perfil el posa un havà eternament encès amb el qual subratlla les seues afirmacions.

I és que Estapé no ha estat mai home de territoris definits, tal vegada per influència de les seues arrels, a Port Bou, on la frontera amb Europa sempre ha estat més que un simple pas duaner. Aquest empordanès ha sabut fer de la transgressió instrument de diàleg i de la conversa, seducció. Ara, als 66 anys, sap més per vell que per economista i ocupa un lloc privilegiat des d'on fer una ullada a l'entramat econòmic-polític que ordena les nostres vides.

—*Senyor Estapé, ¿vostè fuma havans per plaer o per rebel·lia cap al seu metge?*

—És una afició que la tinc de fa molts anys, que la continuo i que espero mantenir-la. Del meu metge he decidit prescindir ja que ell també fuma.

—*¿Vostè és un rebel amb causa o un rebel per necessitat vital?*

—Potser ho sóc per necessitat biològica.

—*Li dic això, senyor Estapé, perquè la seua trajectòria està marcada per una doble condició: malgrat haver estat sempre prop del poder, això no li ha impedit ser un heterodox amb majúscules.*

—És cert, i això m'ha comportat cos-

tos. Mantenir aquesta actitud no és gratuït.

—*¿A quins costos es refereix?*

—Potser hauria pujat més amunt i, per tant, hauria obtingut més poder. Però això hauria estat falsejar la meua manera de ser i, per tant, no estic penedit de res.

—*¿Mai l'ha atret l'eròtica del poder?*

—No he entès mai què volia dir això.

Si s'entén perquè m'agrada manar, sí que m'agrada.

—*¿Li agrada ser obeït?*

—No, m'agrada ser comprès. Sóc mestre de deixebles i he estat deixeble d'un gran mestre, el professor Valdeavellano, un gran medievalista. Aquesta és la relació que més valoro.

—*Les seues confrontacions amb el poder comencen ben prompte. El 1942, quan estudiava dret i el SEU dominava la Universitat, vostè no s'amagava per a parlar català i exhibia una doble condició d'anglòfil i russòfil.*

—Ser anglòfil en aquella època era equivalent a ser filocomunista. Desitjar que perdessin la guerra els alemanys, els italians i els japonesos ja suposava que volies que vinguessin els russos a Madrid, cosa que no era certa. Jo vaig ser rebel i si no vaig ser expulsat de la facultat de Dret, tot i que hi va haver peticions oficials del SEU, va ser perquè em va protegir Pau Porta, un home que ha estat molt discutit després i al qual se li han atribuït activitats feixistes dures i agressives. Jo he de dir que d'ell, pel que sigui, vaig tenir protecció.

—*Vostè va ser company d'estudis de Carlos Barral, Albert Oliart, Manuel Sacristán, Angel Latorre, Gil de Biedma, Joan Raventós i Antoni de Senillós... Un grup curiós.*

—Un grup literari que es reunia a casa d'Antonio de Senillós, en unes ses-

sions que començaven a les quatre, prenent cafè, i acabaven a mitjanit. Allí discutíem de Sartre i Camus com a primers temes i després es parlava de tot, de Machado, de Lorca. Allí vam passar a màquina els primers versos de Miguel Hernández, que acabava de morir tuberculós a la presó.

—*Un baló d'oxigen per a vostè en aquella època.*

—Absolutament. D'allí va sortir la lectura condicionada. En aquell ambient vaig sentir parlar de Thomas Mann i em va fer llegir *La muntanya màgica* i *Els Buddenbrock*. Era tenir assessors literaris i poetes a la vegada.

—*¿De quina manera tota aquella gent ha influït després en la seua trajectòria?*

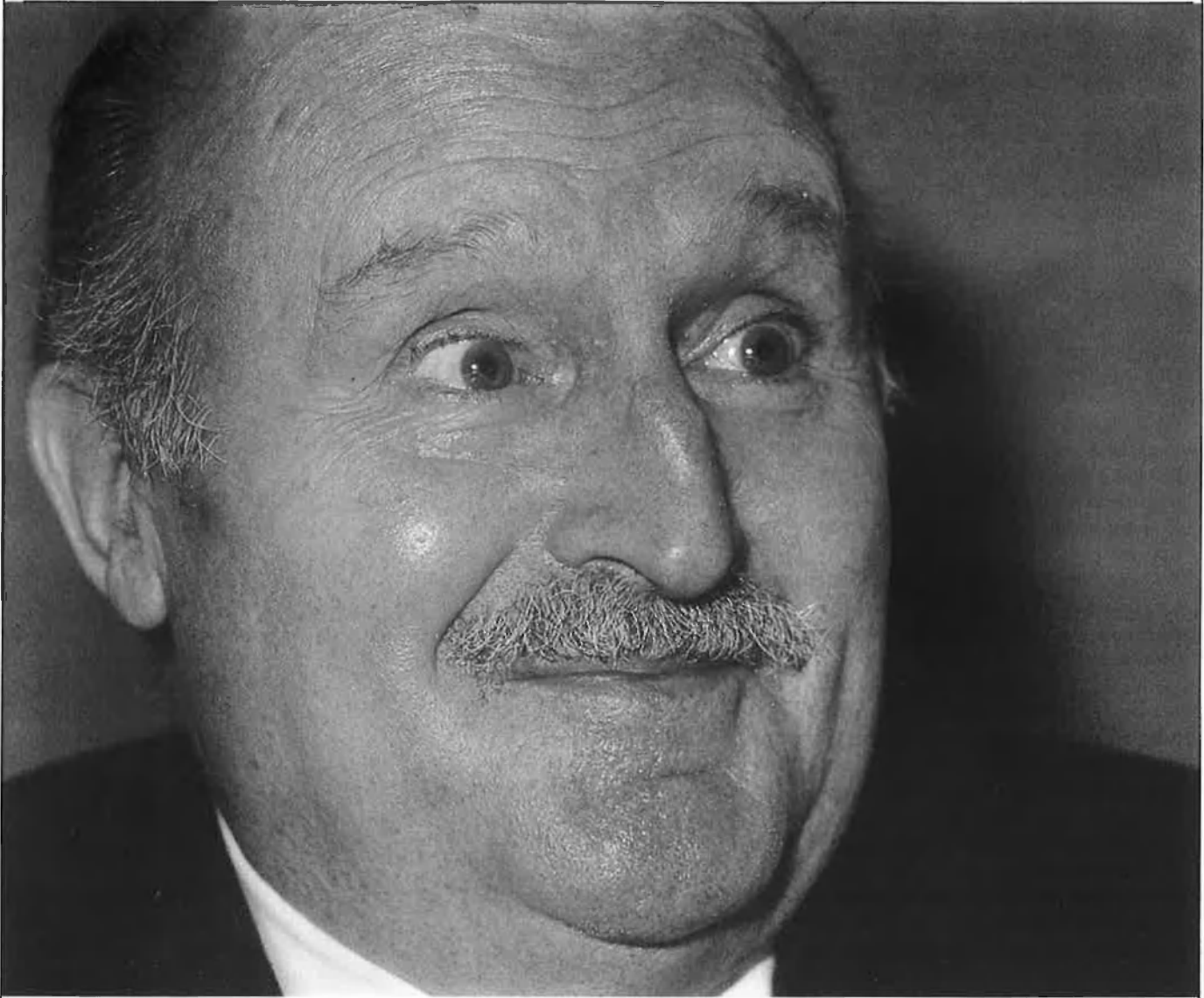
—Tots ens hem influït tota la vida. Aquella generació hem compartit un sentit de llibertat i de respecte individual. Lluitàvem contra Pemán i per lluitar contra ell llegíem Lorca; lluitàvem contra la propaganda oficial, aleshores teníem la BBC i els primers viatges a l'estranger.

—*El 1960, després de passar 4 anys a Saragossa, vostè torna a Barcelona per fer-se càrrec de la càtedra de Política Econòmica de la Facultat d'Econòmiques, un centre que gaudia d'un dels claustres més democràtics, on comunistes com Manuel Sacristán conviuen amb posicions més moderades.*

—Una càtedra que he ocupat fins l'any passat quan em jubilaren. La Facultat d'Econòmiques va ser una facultat única, la punta de llança del moviment universitari, que després va desembocar en el Sindicat Democràtic.

—*Vostè va ser el primer degà elegit democràticament.*

—I per ser degà vaig poder demanar professors i vaig poder nomenar Manuel Sacristán en Filosofia Jordi Na-

«Després de vuit anys de creixement, és l'hora de redistribuir la riquesa».

DOMENEC UMBERT

dal en Història Econòmica. Van ser tres anys molt importants per a mi al llarg dels quals vaig tenir deixebles destacats que després serien amics, com ara Ernest Lluch, Narcís Serra, Pasqual Maragall, Raventós, Rafael Suñol. Pràcticament la plana major del PSC.

—És a dir que la formació econòmica dels que avui dirigeixen aquest estat ha passat per les seues mans. ¿Com valora la gestió que estan fent?

—Jo trobo que ho fan prou bé tal com va tot plegat, clar que sempre es pot millorar, ¿no?

—Com a degà vostè va fer ús del seu tarannà liberal i va aconseguir que, amb motiu de la festa de Sant Tomàs d'Aquino, els alumnes d'Econòmiques pogueren representar una obra d'Alfonso Sastre.

—Sí, el rector que hi havia aleshor-

res, Antonio Torroja, era un home molt íntegre, però no en el sentit d'honest sinó d'integrista, era un home fosilitzat. Cada vegada que el grup de teatre de la facultat demanava permís per a representar *En la red*, d'Alfonso Sastre, els ho prohibia. Quan em van fer degà, vaig dir: «jo l'autoritzo, però el dia de Sant Tomàs d'Aquino tots a missa», i ha estat la missa més nodrida que s'ha fet mai, però van representar *En la red*.

És la meua teoria del cost i el benefici: la solució ideal a la vida és tenir un monopoli sense costos, però això és teòric. A la vida has de pagar i has de comparar constantment el cost i el benefici, si el benefici supera el cost, tira endavant. Això pot semblar materialista, però és una guia de conducta.

—Una conducta que li va fer signar

la Carta dels 9, de suport als estudiants en el seu alçament contra el rector García Valdecasas.

—Vam ser 9 els que vam signar al despatx de Trias Fargas la carta de suport a la constitució del Sindicat Democràtic. Hi érem Trias Fargas, Latorre, Teixidor, Sureda, Comas, Jiménez de Parga, Díez de Velasco i Baquer. L'escrit, quan va arribar al jutge, havia estat interferit i havien desaparegut dues signatures, la de Baquer i Teixidor, que eren de Ciències; de manera que es feien caure totes les culpes sobre Dret i Econòmiques. Baquer i Teixidor van vindicar la seua signatura i quan el jutge em va interrogar, en lloc de contestar-li en termes d'ideologia, ho vaig fer en termes de dret administratiu. Vaig dir que no tenia notícia que el Fuero de los Españoles hagués estat suspès, i

com que l'article 35 diu que el correu és inviolable, no admetia que aquesta carta havia estat violada, i així vam aconseguir sobreseure el cas.

—*I d'aquella Universitat va ser vostè rector des del 1969 fins al 1971. El nomenament va ser a proposta del ministre Villar Palasí, ¿com valora aquella etapa?*

—Des d'aquell càrrec jo vaig poder fer algunes coses, com ara retornar a la Universitat de Barcelona el seu escut originari, que havia estat substituït a començaments del franquisme pel de Cervera, revivint així el càstig que Felip V va infringir a la Universitat de Barcelona traslladant-la a Cervera per la seua adhesió a l'arxiduc d'Àustria després de la guerra de Successió. Això és simbòlic, però de fet ja no ha tornat mai més.

—*Junt amb aquests fets simbòlics, vostè va fer altres coses no tan cridaneres, com ara explicar el marxisme en les seues classes.*

—És que explicar economia passa per explicar Marx, com explicar el catolicisme requereix explicar Sant Tomàs d'Aquino. Fins i tot va haver-hi pares que van portar els meus apunts a la comandància de policia com a denúncia.

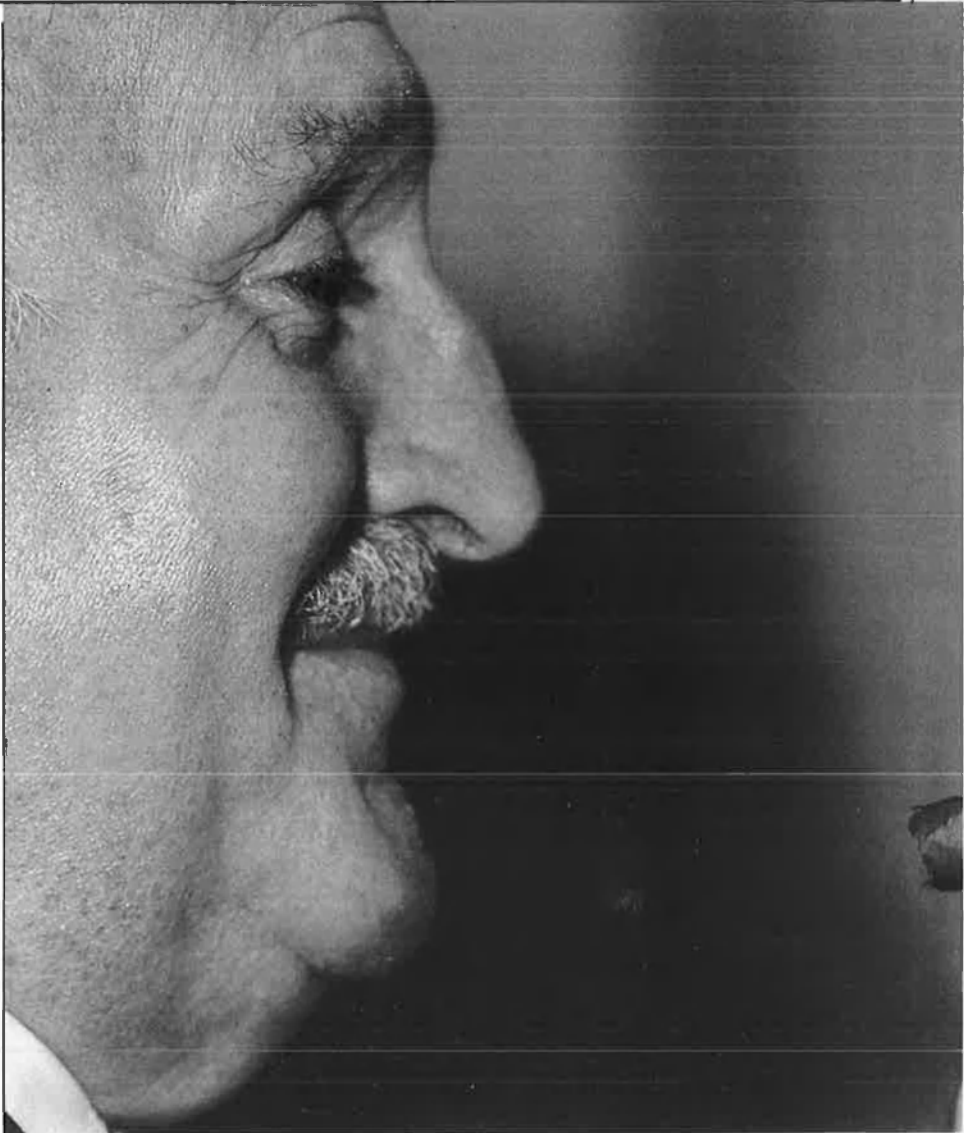
—*Hi ha un moment de la seua vida que vostè és reclamat per tres ministres franquistes: Monreal Luque, López Rodó i Villar Palasí. ¿Com es pot ser alhora tan contestatari i caure-li tan bé al poder?*

—Vaig arribar a la conclusió que, quan es necessita un expert, no li pregunten si és del Barça o de l'Espanyol, si és d'esquerres o de dretes. En aquell moment van pensar que jo tenia coneixements vàlids per als tres llocs i jo vaig optar per la Universitat de Barcelona.

—*Després d'aquesta etapa, finalment López Rodó se'n va eixir amb la seua i el va fitxar com a comissari adjunt del Tercer Pla de Desenvolupament, ¿perquè va acceptar aquest càrrec?*

—Vaig acceptar perquè en aquell moment em va semblar que havia de contribuir perquè el tercer pla fos una eina per al poble, creient que el creixement econòmic és una condició per a aconseguir més llibertat. Allí vaig estar fins que Carrero Blanco va prendre una de les decisions més encertades de la seva vida, destituir-me.

—*¿Per què?*

«Un empresari bo és un empresari ètic».

—Perquè no tenia cap sentit que convivíssim. A l'edifici de Castellana 3, de Presidència del Govern, a la planta baixa hi havia el despatx de López Rodó, a la planta primera el de Carrero i a la segona el meu, que havia estat decorat per Azaña. A les seues memòries Fraga diu que «Fabià Estapé, amb les seves idees i els seus cigars no podia conviure sota el mateix sostre que Carrero Blanco». I és una de les frases més encertades del llibre.

—*Fins i tot Sáez Guerrero, aleshores director de La Vanguardia, va signar allò de «la unió de López Rodó i Estapé és la unió d'un sàdic i un masoquista». El que no se sap molt bé és quin paper interpretava vostè en aquest repartiment...*

—El de sàdic... crec.

—*¿Què va pensar vostè quan va sen-*

tir cantar al carrer allò de «y Carrero voló, voló...»?

—Un assassinat sempre és trist, però li he de dir que si li haguessin donat a triar, segurament hauria triat això: morir eixint de missa i comulgat, com un bon catòlic, i sent president del govern.

—*¿Quin va ser el seu paper en el Pla de Desenvolupament?*

—Vaig intentar donar al pla un aspecte més social i més regional, que acabara amb la separació entre l'Espanya rica i l'Espanya pobra i posara fi a les injustícies socials.

—*¿Com va influir vostè a favor de Catalunya des del seu càrrec?*

—Especialment amb la creació de l'empresa nacional de petroli a Tarragona, i em va ajudar aleshores Jordi Pujol, que sempre ha cregut que cal

patx de Carrero en el meu despatx, prenent cafè amb llet, que és el seu aliment fonamental.

—*¿Com valora la posterior trajectòria d'Adolfo Suárez?*

—És un home que s'ha sobreviscut a si mateix per a desgràcia seva. Té un moment estel·lar, històric, que quedarà en la història d'Espanya. Això no obstant, després del 1982 no troba el seu lloc. Aquest home, retirat, escrivint, quedant com a reserva del país, seria molt més que el que és ara al capdavant de 14 diputats i pendent de què li passarà a Galícia.

—*¿Vostè no ha tingut mai la sensació de notar que és l'hora de la retirada?*

—Jo m'he considerat sempre en el seient de primera fila i quan he pujat a l'escenari, sempre l'he deixat en reserva.

—*En morir Franco, sent vostè rector de la Universitat de Barcelona per segona vegada, el primer que va fer va ser canviar el retrat de Franco per un altre de Pompeu Fabra, un altre símbol en la seua trajectòria.*

—Sí, no sabia que en teníeu coneixement, d'això. Aquell retrat de Franco estava dedicat i com a document històric el vaig enviar a la biblioteca. El vaig substituir per un de Pompeu Fabra que la seua filla, Clara Fabra, em va regalar per haver-li tramitat la pensió de filla de catedràtic a què tenia dret i que li era denegada sistemàticament per tots els rectors.

—*La seva presència a la Universitat va fer possible que a l'estat espanyol es coneguera l'obra d'economistes aleshores desconeguts, com Galbraith i Schumpeter.*

—Jo sóc responsable indirecte de la segona edició en català de *Capitalisme i socialisme en democràcia*, de Schumpeter. Jo crec que són tesis molt vàlides i, de fet, la seva obra ja s'anticipava a tot el que està passant als països de l'Est. Els països comunistes no estan donant un salt cap el neoliberalisme a la manera de Thatcher, sinó cap a un punt intermedi com és la socialdemocràcia. Aquesta evolució ja l'havia profetitzada jo.

—*Posat a ser profeta, ¿que li augura a l'economia espanyola?*

—Uns anys difícils per a acostumar-se al 1993, però jo crec que el ressort

de vitalitat és molt gran i per tant és capaç d'afrontar-lo.

—*Com Galbraith, vostè anteposa les despeses públiques a les privades.*

—Crec que és la forma de democratitzar el poder i de donar, no diners, sinó prestacions, serveis socials, ensenyament, sanitat, etc., tot allò que permet a l'individu anar més lluny. Junt amb la balança comercial i l'IPC cal atendre les necessitats socials, per això jo li dono tanta importància a l'informe de Càritas com al del Banc d'Espanya.

—*Els protagonistes econòmics del moment, Boyer, Mario Conde, els Albertos, són més matèria de premsa sensacionalista que de teories econòmiques, ¿com ho valora?*

—Diguem que és pornografia econòmica, encara que ja fa molts anys un gran historiador alemany de l'economia, Werner Sombart, situava un dels vicis del capitalisme en els despatxos de luxe amb les cortesanes.

—*¿Quants anys li augura a l'actual ideologia imperant, on vals tant com especules?*

—Això ho haurà d'acabar Hisenda amb un impost sobre l'especulació i un altre sobre les grans fortunes. Dir-ho i fer-ho. Després de vuit anys de creixement és l'hora de redistribuir la riquesa.

—*¿Gestió empresarial i ètica són incompatibles?*

—No, un empresari bo és un empresari ètic. Un empresari que prescindeix de les normes de justícia i solidaritat, pot ser una màquina però està condemnat al fracàs.

—*Però l'experiència demostra justament el contrari.*

—Espero que aquests exemples només ho siguin a curt termini.

—*Vostè milita en dos sindicats, CCOO i UGT, ¿té l'ànima dividida?*

—No, jo participo del moviment obrer i no he trobat cap partit que m'encaixi, però sí sindicats. A mí en això dels partits em passa com a Unamuno, no milite en cap perquè el partit.

—*El seu passat el situa un poc per damunt del bé i del mal. ¿Se sent alliberat?*

—Jo suposo que ja he fet prou per a dir el que penso. Ho vaig fer quan era costós, ara és gratuït.

Albert Vicent

DOMÈNEC UMBERT

traure el màxim en tots els moments. El que passa és que el Pla va nàixer mort per circumstàncies diverses: la crisi del petroli i la crisi del règim, que va ser total amb la mort de Carrero Blanco. Es va entrar en una etapa de transició amb Arias Navarro i un punt d'inflexió que venia marcat pels discursos del rei Joan Carles, el dia de la seua coronació, i del cardenal Tarancón dos dies després. I va entrar en joc com a executant un home que jo coneixia molt, Adolfo Suárez.

—*També de Castellana, 3.*

—Adolfo Suárez jo el coneixia perquè, sent ell director general de TVE, venia cada dijous a Presidència a passar comptes de la setmana televisiva a l'almirall, a rebre queixes i elogis, m'imagino que més queixes que elogis. I Suárez solia esperar per entrar al des-